

Одил ЁҚУБОВ

БИР КОШОНА СИРЛАРИ

(Икки парда, тўрт кўриниш, муқаддима ва хотимадан иборат драма)

Иштирок этувчилар:

С а р в а р — Қадди-қомати келишган, кўркам йигит, 35 ёшларда. Хотини орқасида омади келиб, миллионер бўлган. Лекин бойликка ҳирс қўймаган, самимий инсон.

Д и л о р а — Сарварнинг хотини. 37—38 ёшларда. Лекин анча ёш кўринади. Кўхлик жувон. Уддабурон, шаддод ва енгилтак. Бир йиғлаб, бир куладиган аёл.

М е х р и н и с о а я — Сарварнинг онаси. 70 ёшларда. Ниҳоятда покиза, ширинсухан, меҳрибон, соддадил аёл.

Дарвешали — Сарварнинг кўшниси. Машҳур жарроҳ. Дарвештабиат, қайсар, тўғрисўз одам. 48—50 ёшларда.

Г у л н о з а — Унинг хотини ва шогирди. 26—27 ёшларда. Нозик-ниҳол, мулойим, сулув, ширинзабон жувон.

Б ў р с и қ — Сарварнинг ўнг қўли. Асл исми Бўривой. Лекин уни ҳеч ким Бўривой демайди. Бўрсик деб чақиришади. Юм-юмалоқ, хомсемиз, айёр одам. 40 ёшларда.

Домла-имом, хизматкорлар, соқчилар, врач ва ҳамширалар.

Воқеа шу кунларда бўлиб ўтади.

МУҚАДДИМА

Саҳна берк. Парда кўтарилмаган. Лекин парда ортида ярим кавказча, ярим Европача, ярим ўзбекча шўх куй, ашула, кулги, қарсақлар янграйди. Парда очилади.

Баҳор. Дала. Қандайдир гўзал ўтлоқ. Четрокдаги столда ҳар хил емиш ва ичимликлар. Тўрт-бешта йигит давра қуриб, чапак чалмоқда, даврада Дилора ҳар хил нағмалар қилиб рақсга тушмоқда. Унинг кайфи баланд. Бир чеккада, қўли кўксида Сарвар қовоғини уйиб турибди. Хотинининг қилиғидан энсаси қотган. Қўшиқ:

Тум-така-тумни чалворамиз,

Диляхонни олворамиз,

Диляхон ўтл тугса,

Тум-така-тумни чалворамиз.

ЖЎР ОВОЗЛАР: Войдод!

Кулги, қийқирик. Ёш, хушқад бир йигит, икки қўлида икки қадах билан Дилорага яқинлашади.

Й и г и т. Жон опагон. Биз Ғарибга ҳам бир назар ташланг!

Д и л о р а (*ўйнашда давом этади, мастона кулади*). Нарин тур! Нега мен сенга опа бўларканман? Ҳали ўн гулимдан бир гулим очилмаган, онаси ўпмаган жононни опа дейсан, тирмизак!

Й и г и т. Бинават! Диляхон! Бу ёлғон дунёга кепманки, шайдойингизман! Бир ишва, Диляхон, бир ишва биз Ғарибга!

Д и л о р а (*хохолаб кулади*). Диляхонни бир ишваси минг доллар туради. Кучингиз етадимми,

йигитча!

Й и г и т. Минг доллар? Мана Сизга минг доллар! *(Киссасидан бир даста пул олиб, Дилоранинг бошидан сочади. Қийқириқ, қарсақлар. Ҳаводаги долларни тутаман деб қоқишиб кетади. Йигитча уни ушлаб қолади).*

Д и л о р а *(мастона)*. Мард йигит экансан, ке, бир ўпиб кўяй. *(Енгилгина ўпади. Яна қийқириқ, кулги.)*

Д и л о р а. Сарваржон! Сарвар ака! Йиғиштириб олинг. Ҳаммаси юзталиқ экан доллари.

Сарвар шитоб билан юриб келиб Дилоранинг юзига бир шапати уради.

Д и л о р а *(додлаб)*. Нима қияпсиз, гуноҳим нима менинг?

Й и г и т. Азизлар! Бу қанақа қилиқ? Шундай гўзалга мушт кўтариш!

С а р в а р. Мен фақат гўзаллар эмас, сендай хезларни ҳам бир уришда жаҳаннамга жўнатганман.

(Уради. Йигит гандираклаб бориб йиқилади).

С а р в а р *(Дилорага)*. Бундан кейин башарангни кўрмай сенинг! *(Чиқади.)*

Д и л о р а. Сарвар ака! Жонгинам. *(Орқасидан югуради, қоқилиб йиқилади. Йигитлар ушлаб қолишади.)*

Биринчи парда

БИРИНЧИ КЎРИНИШ

Саҳна тўрида икки қаватли кўркам кошона. Чап ёнда дид билан қурилган бир қаватли бино. Унда Меҳринисо ая, ошпаз ва хизматкорлар турадилар. Ўнг томондаги деворнинг бир ёнида кўш қаватли темир дарвоза, дарвоза ёнида қафасдеккина соқчихона. Ўртада атрофи гулзор, шинам шийпон. Эндигина мўралаган офтоб гулзорни яшнатиб юборган. Ўнг томондаги уйдан ёши етмишларга бориб қолган, ниҳоятда ораста кийинган, истараси иссиқкина кампир — Меҳринисо ая чиқади. Ая шийпондаги кумғонлардан бирини олиб, гулларга сув сепа бошлайди. Дарров соқчихона эшиги очилиб, тўппонча таққан ёш йигит отилиб чиқади ва кампирнинг кўлидаги идишга ёпишади.

С о қ ч и. Ҳой, ҳой, холажон. Қўйинг бу ишингизни. Гулларга сув сепиб, ҳовли супирадиганлар сон мингта-ку.

А я. Қўявер, болам. Шу ишни қилсам кўнглим ёзилади, ором оламан.

С о қ ч и. *(Кумғонга ёпишиб.)* Сиз-ку ором оласиз, аммо ўғлингиз кўриб қолса борми, мана бўтимизга *(думбасини шапатайлади)* шундоқ тепадиларки, тўппа-тўғри асфаласофилинга равона бўлаамиз, аяжон.

(Дарвоза кўнгириги жириглайди).

С о қ ч и. *(Тирқшидан мўралаб.)* Яна анов нозанин. Дўхтир кўшнингиз. Намунча тонг отмасдан йўрғалайдиган бўп қолди бу санам? Хўжайин жигаридан урдиёв бу малакни.

А я. Қаёқдаги гапларни гапиравермай эшикни оч, болам. Давлениямни ўлчагани келади бу қизим. *(Гулнозани кўриб.)* Келдингми, Гулноза қизим. Бўйгинангдан онагинанг ўргилсин, қоқиндик, кела қол.

Г у л н о з а. Кечаги уколнимнинг таъсирини билиб кетай дегандим, холажон.

А я. Вой тилгинангга шакар, қизгинам. Сен келсанг борми, давлениям ўлгур ҳам шаталоқ отиб қочиб қолади...

Г у л н о з а. *(кулади).* Чиндан ҳам бугун чехрангиз тиниқ. Яхши ухлаб, яхши тушлар кўрганга ўхшайсиз, холажон. *(йнига ўтиради.)*

А я. Э-э... яхши уйқу қаёқда дейсан, дўхтир қизим. Ўғлим билан келиним орасидан ола мушук ўтиптики, ҳаловат йўқ уйимизда. Болажоним фарзандларини жонидан яхши кўради,

соғинади, келиним тушмагур, уларни опқочгани-опқочган. Ўғлим ўз ёғида ўзи қовурилади. Онаизор, буни кўриб мен қовуриламан. Келин ен-гилтак бўлса қийин экан.

Г у л н о з а. Ҳозирги ёшларнинг ҳаммасиям шу.

А я. Ёшлар дейсан. Мана сен унақа эмассан-ку. Бир қошиқ сув билан ютиб юборадиган суқсурдеккина келинчаксан. Унақа эмассан-ку сен.

Г у л н о з а. *(Кулади.)* Эрим мени бошдан қаттиқ ушлаган-да, холажон.

А я. Сарваржоним ҳам анойи эмас. Қайси бир зиёфатга борганларида, келиним бор бўлгур, ичиб олиб, йигитларга шилқимлик қилган экан, шартта хайдаб юборди... Мана, охири нима бўлди. Болажоним ичмас эди, ичадиган бўлди. Кўринишидан алпқомат бўлсаям, болалигидан юраги ночор, кўрқаяпман.

Г у л н о з а. Кўп куйинаверманг, холажон, ҳаммаси ўрнига тушади.

А я. Илойим айтганинг келсин. Эринг икковингни туну кун дуо қиламан. Худо сенларга кўчқордай ўғил берсин, деб.

Г у л н о з а. *(Қотиб кулади.)* Қиз бўлсаям майли эди, холажон. Юринг, кўриб қўяй сизни.

(Ичкарига кириб кетишади. Қошонанинг зинасида Сарвар кўринади. Ёш, хушқад, хушсурат, эғнида спортчилар кийими. У шийпонга ўтиб, тугмачани босади. Ҳаммаёқ жаранг-журунғ бўлиб кетади. Дарҳол ҳар томондан бир нечта чапдаст йигитлар югуриб чиқишади.)

Б и р и н ч и й и г и т. Амрингизга мунтазирмиз, сарвари аъзам.

И к к и н ч и й и г и т. Нонушта тайёр, кўнгиллари нимани истайди, хўжайин?

С а р в а р. Жигарқабоб. Шампан.

Б и р и н ч и й и г и т. Бир дақиқа. Дарҳол ест қиламиз.

(Кетади.)

С а р в а р. Анов Бўрсиквой қайда? Пешин бўлди, ҳалиям инида ҳуррак отиб, қорнини силаб ётибдими, боқибегам.

И к к и н ч и й и г и т. Ҳозир оёғидан судраб чиқаман. *(Кетади.)* *(Сарвар эснайди, қўлларини ёзиб, бадантарбия қилган бўлади. Зинада Бўрсик кўринади, пак-пакана, қорни тарвуздай.)*

Б ў р с и қ. Биз хўроз ўтмасдан туриб, амрингизни кутиб ётибмиз, хўжайин.

С а р в а р. Нима бало, тунги зиёфатда сўйилган қўйни думбаси билан ямламай ютганмисан, қорнинг ҳомиладор хотиннинг қорнидай қаппайиб қопти. Ха-ха-ха. Биру ноль, каминани фойдасига. *(Шарақлатиб қўл уриштиришади.)*

Б ў р с и қ. Кўп кулаверманг, ҳикмат кўп бу қоринда, хўжайин. Хизматингиз билан қайсики вазираликка бормай, не-не аркони давлатлар бу қоринни кўриб, сакраб туриб таъзим бажо келтиришади.

С а р в а р. *(Соқчига ҳазиломуз.)* Пичоғинг билан шартта ёр қорнини. Кўрайлик, қанақа ҳикмат бор экан бунинг қорнида. *(Кулги. Хизматкор йигит белидан бир газ пичоқ суғуриб олади.)*

Б ў р с и қ. *(Қорнини дўппайтириб.)* Ёр. Ёравер. Ичи тўла доллар. Сидириб оласан. *(Кулги.)*

Б ў р с и қ. Кул, кулавер. Хўжайиннинг хизматларини аммангнинг бузоғи бажаради. Амиратдан келган бир эшалан молни сен ландовур опчиқасан божхонадан.

С а р в а р. Нима бало, бирорта томоғи тешик йўқми, божхонада?

Б ў р с и қ. Бор эди. Ҳаммасининг думини тугишди-ку. Газит ўқимайсизда, беҳабарсиз дунёдан.

С а р в а р. У куни топиб келган аферист оғайнинг қайда? Ё униям думи тугилдими?

Б ў р с и қ. Йў-йўқ, амал курсига ўтираяпти у. Бироқ иши юришмаяпти.

С а р в а р. Иши юришмаса, дарҳол алоқани уз у билан. Ишга олмасимдан туриб, йўлдан урдинг мени. Мен унақа пора-мора билан иш қиладиган ипринди-сипринди тадбиркор эмасман. Тер номерини. Тер деяпман сенга. Кўрқсанг, ўзим гаплашаман у шумшиқ билан.

Б ў р с и қ. Жон хўжайин. Қаттиқ гапирманг. *(Бўрсик киссасидан уяли телефонини олиб)*

теради. Шивирлаб.) Ўзлари...

С а р в а р. Бу мен, акоси, танидиларми? Таниган бўлсангиз тунов куни олган қарзларингизни қайтариб беринг, акоси. Ҳа, шу бугун (*қулоқ солади.*) Нима, нима? Керакли одамларнинг оғизларига тикқанман? Вазият ўзгариб қолди? Менга қаранг, акоси. Мен вазият-пазиятларингизни билмайман. Қулоғингизга қуйиб қўйинг. Ўша куни Бўрсиқвойнинг уйида берган ваъдаларингиз, бир дипломат пулни битта-битта санаб олганларингиз — ҳаммаси кинога олинган. Гириг десангиз, кассетани керакли жойларга узатаман...

Б ў р с и қ. (*ҳайратланиб.*) Қанақа кино? Қанақа кассета? Ҳеч нима бўлмаган эди-ку.

С а р в а р. Ишинг нима? Билиб қўй: бу аферистлар шохида юрса, камина баргида юраман. Ўзиям иштонини булғаб қўйди-ёв, оғайнинг. (*Телефонни Бўрсиққа отади, Бўрсиқ аранг тугтиб олади.*)

Б ў р с и қ. Шу ишингиз чакки бўлди-да, хўжайин. Керакли одам эди.

С а р в а р. Керакли одам эмиш. Бошда, ишга олаётганда айтган эдим-ку сенга, мен бунақа қаланғи-қасанғи аферистлар билан ишламайман деб. Башараси ёкмаган эди унинг. Умрида қорни тўймаган шумшиқ мушукка ўхшайди. Бошқа топшириқларим нима бўляпти?

Б ў р с и қ. Қайси бирини айтяпсиз? Агар конвертация бўлса, ўпкамни қўлтиқлаб банкма-банк югуриб юрибман, хўжайин.

С а р в а р. Конвертацияни қўйиб тур. Ўзим шуғулланаман. Кўриб турибман — қўлингдан келмайди. Айтган эдим-ку: мен учун ҳаёт-мамот масала — фарзандларим тақдири деб. Бу иш нима бўляпти? Ўзинг айтган эдинг-ку, томоғи тешиқ юристни топдим деб.

Б ў р с и қ. Топган эдим. Аммо-лекин аёллар йили бўлди-ку бу йил.

С а р в а р. (*ҳайрон.*) Аёллар йили бўлса нима бўпти?

Б ў р с и қ. Нима бўларди? Аёллар дастидан тешиқ-тешиққа кириб кетдику эркак зоти. Хотинингиз Дилорахоннинг тили бир қарич бўлди-ку.

С а р в а р. Хотиним эмас у. Талоқ қилганман уни. Уч талоқ. Фарзандларим керак менга, фарзандларим.

Б ў р с и қ. Уч талоқ тугул, минг талоқ қилсангиз ҳам суд ажрим қилмаганми ҳали? Қилмаган. Аёллар йилида порага сотилиб, эркаклар фойдасига ҳал қиласанми ишни деб, Дилорахон шунақа ўйин кўрсатяптики, кирадиган тешиқ тополмай қопти томоғи тешиқ судья. Сичқоннинг ини...

С а р в а р (*бўшашиб.*) Минг танга де?

Б ў р с и қ. Минг танга эмиш. Минг доллар денг, хўжайин. Хотинингиз юристга ҳозир миянгни қатигини чиқараман деб, стулни отган экан, у бечора столнинг тагига кириб кетибди. Ўхшаяптими?

С а р в а р. Тушунмадим гапинга.

Б ў р с и қ. Хотинингизга ўхшаяптими деяпман. Нимасига тушунмайсиз?

С а р в а р. Буёғи нима бўлади энди? Шу арзимаган ишнинг уддасидан чиқолмасанг, нимага ишга олдим сен қоринвойни. Нимага тўлаяпман жарақ-жарақ пулларни.

Б ў р с и қ. Ҳали оклаймиз нон-тузингизни. Аммо-лекин... Бир қошиқ қонимдан кечсангиз сизга айтадиган бир гапим бор, хўжайин. Менга қаранг, жон оғайни. Нима қиласиз шу хотин билан ажрашиб? Ахир инсоф билан айтганда сизниям, мениям одам қилган шу хотин-ку? Ким эдик бизлар? Мен ўзингиз айтган ипринди бир пагтачи эдим, бозорком қилди. Сиз тачка ҳайдаб юрган бир йигитча эдингиз. Рост, жуда келишган, кетворган йигитча эдингиз. Шу хотин сабаб, миллионер бўлдингиз. Лекин уям қанақа жувон эди? Бутун шаҳар унинг супермаркет дўконига мол олгани эмас, ҳусни-жамолини тамоша қилгани келарди. Ҳозир ҳам кўчада юрса, не-не эркаклар қайрилиб қарайди. Шаҳзоданинг ишқи бақага тушибди, деганларидек...

С а р в а р (*шартта ёқасидан олади.*) Нима демоқчисан, шайтонни йўлдан урган иблис? Дилора шаҳзода, сен қурбақа эдинг, демоқчимисан?

Б ў р с и қ. Йў-йўқ. Сиз ҳам зўр экансиз, тачкачидан шу даражага етдингиз. Кимсан, Сарвар бизнесмен, деган ном чиқардингиз. Мана бунақа кошоналар курдингиз.

С а р в а р. Кеча айтдим-ку сенга. Менинг шахсий ишларимга аралашма деб... Шампан қани? Жигар кавоб қайда?

Б ў р с и қ. Жон хўжайин. Қўйинг шу ичкиликни. Кечаси юрагингиз ёмон бўлиб, ўтакамни ёриб юбордингиз-ку ахир.

С а р в а р. Ичкиликдан эмас, фарзандларимни соғинганимдан дарз кетяпти юрагим? Ҳой, ким бор? Ҳамма ўлиб қолдими бу лаънати кошонада?

(Ичкаридан. «Шўттамиз, шўттамиз», деган овозлар эшитилди, сўнг бир йигит баркашларда кавоб ва шампан олиб чиқади.)

Куй. Тўлдириб қуй. Бу қоринвойга ҳам.

Б ў р с и қ. Йў-йўқ. Биласиз-ку, оғзимга ҳам олмайман, хўжайин.

С а р в а р. Биламан. Бир шоир айтган экан: отадиганлардан ёмонлик чикмас экан, отмайдиганлардан чиқар экан ҳамма ёмонлик, деган экан. *(Уст-устига икки қадаҳ отади.)*

Б ў р с и қ. Олинг, олаверинг. Хизматкорда забон йўқ. Бошимизни эгиб тураверамиз. Аммо... эгилган бошни қилич кесмас, деган экан бир машойих.

С а р в а р *(ҳазиломуз.)* Қилич ҳайф сен паттачининг аҳмоқ бошингга. *(Бирдан бўшашиб ўзини креслога ташлайди.)* Жон дўстим. Бир бало кил бу ишни. Хоҳласанг «Мерседесим»ни ол. Истасанг, «Волвам»ни. Аммо бир бало қилиб, тўғрилаб бер, бу ишни. Ўғилчам мени қамчилаб, эшшак қилиб минганида, қизалоғим полга чўккалатиб туя қилиб ўйнаганида, мендан бахтиёр инсон йўқ эди бу дунёда. Гапимга ишон, дўстим. Бўрсиқвой. Бўрсиққинам. Кечалари тушларимга киради фарзандларим. Улар ҳам мени йўқлашар эмиш. Йўқлаб, йиғлашар эмиш. Тўғриси айтсам, ҳозиргача пушаймон қиламан бу хотиннинг тузоғига илинганимдан. Хотиннинг марҳамати билан бойвачча бўлди, деган умрбод ўчмас тамғани пешонамга босиб, бойвачча бўлиш нима керак эди менга? Ундан кўра оч қорним, тинч қулоғим деб, тачкамни судраб юраверсам бўлмасмиди, оғайни? *(Дарвоза кўнгиروي қаттиқ жириглайди. Темир эшикда Дилора кўринади. У йўлини тўсган қоровулни итариб юбориб ичкарига киради.)*

Б ў р с и қ. *(Шивирлаб.)* Ҳазирни йўқласак ҳам бўларкан. Ана келдилар, сизни бойвачча қилган хонимча.

Д и л о р а. *(Қоровулга.)* Даф бўл, ҳезалак. Ё мени танимадингми, муттаҳам?

С а р в а р. *(Шивирлаб.)* Мен қуён бўлдим, ўзинг гаплашавер, Бўрсиқ.

Д и л о р а. Тўхта. Сарвар. Кимдан, қаёққа қочяпсан? Ўз хотининг, Оллоҳ қовуштирган жуфти ҳалолингдан қочасанми?

(Сарвар қулоқларини беркитиб, креслога чўқади. Бўрсиқ Дилора томон пилдирайди.)

Б ў р с и қ. Келинг, Дилорахон. Эсон-омонмилар? Кайфлари чоғми?

Д и л о р а. Бўрсиқ бўлсанг ҳам илондай аврайсан-а, бургага тузоқ қўйган лўттивоз? Қаёққа чопяпсан, қорнингни ларзон-ларзон қилиб.

Б ў р с и қ. Кўриб турибсиз-ку, сизга пешвоз чикдим-ку, опажон?

Д и л о р а. Менгами ё киссангни долларга тўлдириб, анов порахўр юристтингга шошяпсанми?

Б ў р с и қ. Йў-йўқ, опажон. *(Шивирлаб.)* Камина ҳеч қачон сизга қарши иш қилган эмасман. Сизни яхшилигингизни унутган одам кўр бўлади, опажон, кўзи оқиб тушади.

(Бўрсиқ четлаб-четлаб боради-да, бирдан шаталоқ отиб ўзини дарвозага уради.)

Д и л о р а. Ҳа, ер ютгур, шумтака. Мени илондай авраб, қуён бўлишини қаранг бунди.

С а р в а р. *(Соқчига.)* Нега киритдинг бу сайроқини. Опчиқиб ташла кўчага.

С о қ ч и. Менга қаранг, опажон...

Д и л о р а. Яқинлашма менга. Тўппончангни қинингдан суғуриб олиб, пешонангдан қарсиллатиб отаман. *(Сарварга.)* Ҳа, нега кирмас эканман. Беҳаёманми, шаллақиманми — икки

фарзандингни онасиман. Тукқан онасиман. Менгаям куй шампанингдан. (*Ичади, таҳдид билан.*) Ёдингда бўлсин: агар мен топган долларлар билан анови сотқин юристнинг оғзини мойлаб ўз фойданга ҳукм чиқартирадиган бўлсанг... Мени тукқан фарзандларимдан жудо қиладиган бўлсанг...

С а р в а р. Хўш, хўш. Нима қиласан?

Д и л о р а. Ўша куниёқ ўзимга ҳам, фарзандларимнинг уст-бошига ҳам бензин сепиб, ўт кўйвораман.

С а р в а р. (*Орқасига тисарилиб.*) Сен... Ақлингдан озиб, жинни бўп қолмадингми мабодо?

Д и л о р а. Жинни бўлсам... сен жинни қилдинг мени. Ўша кеча мендан қутулиш учун обормансан анов ҳароми жўраларинг даврасига. Ичириб, маст қилиб, ўзинг пинҳона жуфтани уриб қолгансан.

С а р в а р. Ўша кеча қилган беҳаё-бешарм қилиқларинг ёдингдан чиқибди. Иприндисипринди ғанимларимга қолларингни учуриб, кўзларингни сузиб, шахвоний муқомлар қилганинг, маст-аласт ўпишганларинг — ҳаммаси эсингдан чиқибди сенинг.

Д и л о р а. Нима бўлсаям ўзинг бошлаб бординг-ку ўша кечага. Бунақа экан, нега оборман ўша нопок майхонага. Синамоқ мақсадидами?

С а р в а р. Йўқ. Мен сени синамоқ эмас, рақибларимнинг кўзини ўйнатмоқ ниятида оборман эдим. Мана кўриб кўйинглар, қандай мулойим, қандай одобли, мен учун жонини фидо қиладиган умр йўлдошим бор, кўриб кўйинглар, номардлар, демоқ мақсадида, ифтихор қилмоқ ниятида оборман эдим сени. Сен бўлсанг...

Д и л о р а. (*ёлвориб.*) Жон Сарваржон. Акажоним менинг. Ўша кеча эркалик қилсам қилгандирман, енгиллик қилган бўлсам қилгандирман. Лекин, тепамада худо, бирор ит теккани йўқ жисмимга. Жисмим ҳам пок, виждоним ҳам (*бирдан сизлашга ўтиб*), Сарвар ака. Жоним, жонгинам. Кўзимни очиб кўрган жуфти ҳалолим. Агар гуноҳ қилган бўлсам кечиринг мен бахтиқарони (*ийглайди.*) Кечиринг. Хоҳласангиз, тиз чўкиб оёқларингизни ўпаман.

(*Сарвар уни ушлаб қолади.*)

С а р в а р. Йўқ, синган кўзани қайта тузатиб бўлмас, Дилора. Тузатганда ҳам ямоғи қолади унинг. Ундан кўра, айт: мендан нима керак сенга? Уй десанг уй, пул десанг пул, машина десанг машина — ҳаммасини муҳайё қилиб бердим. Тағин нима керак?

Д и л о р а. Сиз. Сиз кераксиз, Сарвар ака. Сиз. Сизсиз ёруғ дунё қоронғу менга, жоним. Жонгинам, ҳайдаманг мени.

С а р в а р. (*Саросимада сув тутуди.*) Дилора... ўзингни бос. Одамлар кўрса нима дейди.

Д и л о р а. Кўришса кўришаверсин. Шу хонангиздан битта-ю битта хужра берсангиз бўлди. Болажонларим билан келиб турай. Майли, бошқа хотин олинг. Мен хизматларингизни қилай. Чўри бўлай, малай бўлай. Фақат ҳайдаманг. Сизни кўриб юриш баҳридан жудо қилманг, мен бахтиқарони.

(*Яна тиз чўкмоқчи бўлади. Сарвар яна ушлаб қолади.*)

С а р в а р. Бас қил, Дилора. Арт кўз ёшингни. Жонимга тегди бу доди-фарёдинг.

Д и л о р а. Э, худо. Гуноҳим нима мен шўрликнинг. Гуноҳим — кунни кеча дўконимда тачка ҳайдаб юрган бу гўрсўхтани яхши кўриб қолганимми? Гуноҳим — гулдай ёшлигим, бу кўркам гўзаллигим, дўконим, бор бисотимни бир кулиб боқишимга зор бўлиб, босган изимни ўпиб юрган бу гўрсўхтага инъом қилганимми? Гуноҳим нима менинг?

С а р в а р. (*Ҳамияти кўзгаб.*) Менинг тилларим-чи? Дадам раҳматли берган, бобомдан қолган тиллар...

Д и л о р а. Топган ўн тиллангни юзимга солмоқчимисан? Ўн тиллангни минг тилла қилиб берган ким? Мана шу ёмон Дилора.

С а р в а р. (*Кўнгли бўшаб.*) Дилора. Куй энди. Қийнавординг-ку одамни. (*Соқчига.*) Опангни опчиқиб, машинада олиб бориб кўй, ука.

(Соқчи Дилоранинг қўлтигидан олади.)

С о қ ч и. Юринг, опажон. Юра қолинг, машина тайёр.

Д и л о р а *(Сарварга.)* Ҳайдаяпсанми? Итдай қуваяпсанми? Олло қовуштирган жуфти ҳалолингни *(яна телбаланиб.)* Майли, қув. Ҳайда. Ҳақорат қил. Фақат бояги гапим ёдиндан чиқмасин. Мабодо, фарзандларимизни мендан тортиб оладиган бўлсанг... учовимизнинг ҳам кулимизни оласан. Жисмимизни эмас, кулимизни дафн этасан.

С а р в а р. *(Тоқати тоқ.)* Буни даф қил дедим сенга. *(Соқчи Дилорани судрайди. Дилора унсиз йиғлаганча унга бўйсиниб, қоқилиб-сурилиб орқасидан юра бошлайди-ю, аянинг хонасидан чиққан Гулнозани кўриб, юлқиниб соқчининг қўлидан чиқади.)*

Д и л о р а. Ҳа-а... Гулнозахон. Нега бу даргоҳга серкатнов бўп қолдилар десам... Биламан, ҳаммасини биламан. Ҳе, юзинг курсин. Лочиндай эринг туриб, менинг жуфти ҳалолим билан дон олишгани уялмайсанми, беҳаё.

(Гулноза кафтлари билан юзини яширганича турган жойида тош қотади.)

С а р в а р. *(Соқчига бақиради.)* Мен сенга нима дедим. Йўқот, бу ифлосни.

Д и л о р а. Худога солдим сен қилтириқни, иккаловингни ҳам худога солдим.

(Соқчи йиғлаган Дилорани қўлидан тортиб олиб чиқиб кетади. Гулноза ҳамон кафтлари билан юзини яширганича дарвоза томон юради. Сарвар тез бориб унинг йўлини тўсади.)

С а р в а р. Гулнозахон. Кўнглингизга олманг, унинг гапларини. Кўриб турибсиз-ку, телбаланиб қолган у.

Г у л н о з а. *(Секин.)* Мени қўйиб юборинг, Сарвар ака. *(Бирдан ўксиб, унсиз титраб йиғлайди.)* Қайси гуноҳларим учун бу ҳақорат, бу маломат, бу бўҳтон.

С а р в а р. Илтимос, йиғламанг, Гулнозахон. Сиз шундай... покиза инсонсизки, сизга ҳеч бир тухмат, ҳеч бир бўҳтон ёпишмайди. Юқмайди, сизга...

Г у л н о з а. Раҳмат. Мен борай.

С а р в а р. Илтимос қиламан, хафа бўлманг. Мендан... Хафа бўлманг...

Г у л н о з а. Сиздан нега хафа бўлай. Мен ўзимдан хафаман. Бу гаплардан кейин, мен энди бу уйга, холамларнинг олдига қандай келаман? Қайси юз билан келаман.

С а р в а р. Йў-ўқ. Сиз оймларнинг битта-ю битта суянчиғисиз, овунчиғисиз. Фақат оймлар эмас... мен... менинг ҳам...

Г у л н о з а. Қўйинг, бу гапларни...

С а р в а р. Йўқ, рост, мени кўрқитманг. Юрагимни санчитманг...

Г у л н о з а. Юрагингиз санчиса... Эримга — Дарвешали акамларга кўрининг. Биласиз, у киши катта жарроҳ...

С а р в а р. Биламан. Эрингиз улуғ жарроҳ. Аммо менинг юрагимни ҳеч бир жарроҳ даволай олмайди. Юрагимни биттаю битта дўхтир даволай олади, у ҳам бўлса...

Г у л н о з а. Илтимос: бу ёғига ўтманг. Шу гапда тўхтанг...

С а р в а р. Нега? Дилимдаги розимни айтиб қолай...

Г у л н о з а. Қўйинг, биламан, ҳаммасини биламан. Фақат сиз ҳам шуни билиб қўйингки, сиз ўйлаган режа ҳеч қачон, ҳеч қачон рўёбга чиқмайди.

(Сарварнинг ёнидан ўтиб, дарвоза томон йўналди. Сарвар бир-бир босиб, шийпонга чиқади ва юрагини силаганича ўриндиққа суянади. Уйдан Мехринисо ая чиқади.)

А я. Биров келдими, болам. Қулоғимга шовкин-сурон, бақир-чақир киргандай бўлди. *(Ёнига ўтиради.)* Нега юрагингни чангаллайсан. Оғрияптими?

С а р в а р. Ойижон... Ойижонгинам. Айтинг-чи, мени нега туғдингиз?

А я. Бу нима деганинг, болажоним. Сени менга худо берган эканки, туғдим-да...

С а р в а р. Худо берган бўлсаям... туғмасангиз бўларкан, ойижон.

(Онасининг тиззасига бошини кўяди.)

П а р д а

Иккинчи парда

ИККИНЧИ КЎРИНИШ

Чоғроққина ҳовли. Ҳовлининг тўрида бир туп ўрик. Ўрик шохига арғимчоқ осилган. Садарайхон ва атиргуллар экилган гулзор ўртасида дўнгалак стол, стол атрофида тўртта кресло. Столда дори-дармон ва жарроҳлик ускуналари солинган кутича, кутича ёнида телефон, бирикки шиша «Тошкент» суви. Парда очилганда стол атрофида асабий айланиб юрган Дарвешалини кўрамиз. Унинг сочлари дарвешона тўзгиган, эгнидаги оқ халатни бир ечади, бир кияди. Телефон жиринглайди.

Д а р в е ш а л и. *(Гўшакни олиб.)* Лаббай. Ҳа, мен *(кулоқ солади, дағаллик билан.)* Намунча ваҳима қиласанлар. Юрагида эмас у одамнинг дарди. Ҳамма кўрсатмаларни бериб кетдим-ку кеча. Ўзинг операция қилсанг ҳам бўлаверарди. Ё соқолинг кўксингга тушгандаям ассистент бўлиб юраверасанми? Нима дединг? Чап оёғингиз билан турганмисиз? Йўқ, ўнг оёғим билан турганман... Хотинимни йўқотиб қўйдим. Нега куласан? Хотинингни йўқотсанг, сен мендан ҳам баттар бўлардинг... Нима, нима? Кўча тўла хотин. Бошқасига уйланардим? Сен уйланавер, ўша, кўча тўла хотинларга. Нима дединг. Ҳазиллашдим? Келиб-келиб домланг билан ҳазиллашасанми, аблаҳ. Бунақа ҳазил учун юмшоқ жойингга тепиб ҳайдаб юбораман кафедрадан. Йўқ, хотиним топилмагунча ишга бормайман. Айтиб қўй бош врачга. *(Эшикдан кирган Гулнозани кўриб.)* Э, мана топилди. Ярим соатларда бориб қоламан. *(Гўшакни «шақ» этиб кўяди.)*

Г у л н о з а. Кечирасиз, Дарвешали ака. Сизга айтмай кетувдим. Озгина ҳаяллаб қолдим.

Д а р в е ш а л и. Озгина эмиш. Бир соат бўлди: икки кўзим эшикда. *(Дағдаға билан.)* Мен сенга неча марта айтдим. Оёғингга йиқилгудай бўлиб ялиниб-ёлвордим. Худонинг қаҳрига йўлиққан бу хонадонга қадам босма, дедим. Сабаб бунақа... гапимга беписанд бўп қолдинг, Гулноз?

Г у л н о з а. Ахир мен ҳам врачман. Одамларнинг оғирини енгил қиладиган инсонманми? Бемехр бир махлук эмасман-ку ахир.

Д а р в е ш а л и. Мен-чи. Мен ҳам одамларга ўхшаб, хотинимнинг қўлидан бир пиёла чой ичиб кетишга ҳаққим борми ё... яхшиси, оғзимни тикиб қўя қол, тинч бўласан.

Г у л н о з а. Чойингизни дамлаб, яхши кўрган ширгуручингизгача пишириб, столга қўйиб кетган эдим-ку...

Д а р в е ш а л и. *(кесатиб.)* Гўё билмайман. Сенсиз томоғимдан чой тугул, бол ҳам ўтмаслигини билмайсан гўё.

Г у л н о з а. Биламан. Нима қилай? Улар қўшни-ку ахир. Холамларнинг аҳволи оғир. Қон босими жуда баланд. Илиниб турибди. Ўғиллари Сарвар акамлар ҳам миллионер бўлсалар ҳам, шўрпешона: бахтсиз бир одам...

Д а р в е ш а л и. Ҳа, балли. Ҳамма бало мана шундан бошланади. Аввал шўрпешона деб, пешоналарини силагиларинг келади, кейин бошларини кўкракларингга босиб, юпатгиларинг...

Г у л н о з а. Сизга нима бўлди, Дарвешали ака? Ё ёмон туш кўрдингизми бугун?

Д а р в е ш а л и. *(кулоқ солмай.)* У хароми бойвачча бўлса... ўз хотини туриб, бировларнинг хотинига тузоқ қўяди, дон сепеди. Унинг сохта кўз ёшидан кўнгилларинг бузилиб...

Г у л н о з а. Дарвешали ака *(кўлини олади.)* Хаёл-параст Дарвешакам менинг.

Д а р в е ш а л и. *(Кўлини силтаб ташлайди.)* Бахтсиз эмиш. Ё уни бахтсиз қилган менми? Ким унга эл қатори яшаш ўрнига, ҳаммадан зўр бўламан, ҳамманинг кўзини ўйнатаман, деб уч

қаватли кошона қур деган ким? Гулдай хотини туриб, бошқаларнинг ёш хотинларига кўз олайтир деган ким? Менми?

Г у л н о з а. *(Тоқати тоқ бўлиб.)* Қўйинг-э. Рашк деган ҳам эви билан-да...

Д а р в е ш а л и. Рашк — муҳаббатнинг азалий йўлдоши, деган улуғ бир шоир. Рашк қилишга ҳаққим бор. Зағс қоғозимни йўқотганим ҳақ. *(Кўкрагига уриб).* Бўйнимга тумор қилиб осиб қўйибман уни. Турибди. Агар бу кошонадан оёғингни узмасанг, темир қафас ясаиб, сени унга тиқиб, калитини чўнтагимга солиб юраман. Ўтирасан, қафасда оч беданадай кўзларинг мўлтираб.

Г у л н о з а. *(Кулади.)* Майли, ўтиравераман. Дон сепиб, сув бериб турсангиз бўлди...

Д а р в е ш а л и. Мушукка ўйин, сичқонга ўлим.

Г у л н о з а. *(қаттиқроқ кулади).* Сиз сичқон, мен мушук бўлдимми энди. Қўйинг энди, Дарвешали ака. Отеллолар замони ўтган. Ўтмаган бўлсаям мен тўйимизда ҳады қилган рўмолчангизни йўқотмаганман. Ҳануз кўкрагимда асраб юрибман. *(Кўкрагидан рўмолча чиқариб, кулганича эрининг юзи олдида силкитади.)*

(Дарвешали рўмолчани юлиб олмоқчи бўлади.)

Д а р в е ш а л и. Бер буёққа. Сандиққа солиб қўяман. Йўқотиб қўйсанг ёки анови лўттибоз миллионернинг тузоғига илиниб, мени тарк этсанг...

Г у л н о з а. *(Ёлвориб.)* Домлажон. Бас қилинг бу эски пластинкангизни. Ўзгартиринг кассетангизни. Бошқасини қўйинг.

Д а р в е ш а л и. Йўк, эшитасан мана шу эски кассетамни. Охиригача эшитасан. Агар мабодо пул ховлиқтириб юборган бу миллионернинг хушомадларига, сандиқ-сандиқ долларларига учиб, уни дейдиган бўлсанг борми?

Г у л н о з а. *(Эркаланиб.)* Нима қиласиз? Айтаверинг, нима қиласиз?

Д а р в е ш а л и. Ҳа, билиб қўй: Мен Жунун... худди Лайлисидан айрилган Мажнундек тарки дунё қиламан, бошимни олиб, тоғларга чиқиб кетаман. Форларни макон қиламан. Гуноҳга ботиб қолган бу диё-натсиз инсонлар билан эмас, шерлар ва қоплонлар билан ошно бўламан.

Г у л н о з а. *(Чапак чалиб.)* Ҳазрати Навоий бўп кетинг-э?

Д а р в е ш а л и. Кул, кулавер мен Дарвешдан. Биламан. Эндиликда сенлар учун сарик чақага айланди муҳаббат рози. Телевизор экранлари севги туғёнларини эмас, ҳар қадамда бир-бирига хиёнат қилган, маъшуклар, бир-бирини пичоқлаган қотилларга тўлиб кетди. Экранларда шуларни кўргиларинг келади, шуларни эшитгиларинг келади сен ёшлар. Ҳануз севги розларига инониб юрган хаёлпараст биз дарвешлар эса, масхарабозларга айландик сенлар учун.

Г у л н о з а. Худо ҳаққи, куляпганим йўк. Жон қулоғим билан эшитяпман гапларингизни. Ота-онангиз бекорга Дарвешали деб ном қўймаган экан сизга. Рашкингиз келганда чиндан ҳам шоир бўп кетасиз. Шоирларни дарвешларга яқин дейдилар. Дарвешларга эса Оллонинг назари тушган эмиш. Нима қилай. Мен ҳам сизга шу дарвешлигингиз учун меҳр қўйганман, десам инонмасангиз нима қилай? Жарроҳсиз. Гапларимга ишонмасангиз юрагимни ёриб кўринг ахир.

Д а р в е ш а л и. *(Бетоқат қўл силкитиб.)* Билиб қўй. Исмин Дарвешали бўлса ҳам, девона эмас эдим мен. Мени Дарвеш қилган сен. Ёдингдан чиқмасин: Мен сени... худди денгиздан жавоҳир қидирган ғаввослардек, неча йил қидириб, сочларимга қиров қўнганда аранг топиб олган эдим.

Г у л н о з а. *(Кулгидан тўхтаб.)* Мен-чи?! Мен ҳам сизга бекорга шогирд тушмаганман. Сиз ҳаётдан умидини узган бечора инсонларга қайтадан жон ато қилган пайтларингизда... Ўзингиз билмайсиз, кечалари ўпиб чиқардим бу сеҳргар қўлларингизни. Тўхтанг. Гапимни бўлман. Сиз мени ҳеч нарсани билмайсан дейсиз. Ўзингиз ҳам ҳеч нарсани билмайсиз. Ёшгина қиз, мен тўртинчи курсни тугатиб, биринчи бор донғи кетган кафедрангизга оёқ қўйганимда, сиздай сочига қиров қўйган баджаҳл домлани севиб қоламан деб... *(юзини кафти билан яширади)*

Д а р в е ш а л и. Майли. Уёғига ўтмай қўя қол. Биламан, ҳаммасини биламан, азизим.

Фақат... манов жойга, бу нотинч оилага кўшни бўп қолганимиздан кўрқаман. Ахир сезиб юрибман. Ўғирлик, қаллоблик билан топган пулларимга дунёни сотиб оламан деган бу миллионерлар...

(Гулноз кафтини унинг оғзига босади.)

Бўлди, бўлди. Бас қилдим бу гапларимни.

Г у л н о з а. Яхши, мен ҳам шу бугундан бошлаб, оёғимни тийганим бўлсин. Фақат... кампирга раҳмим келади. У киши худди менинг марҳум ойимларга ўхшайдилар. Бирам мулойим, бирам меҳрибонки. Биласизми, у киши бугун нима дедилар. Худойим сенларга кўчқордай ўғил берсин, деб дуо қилдилар.

Д а р в е ш а л и. Сен нима дединг?

Г у л н о з а. Мен қиз бўлсаям майли, дедим.

Д а р в е ш а л и. Ке, шу гапинг учун арғамчида бир учирай сени.

(Шартта кўтариб, арғамчига чиқаради-да, шиддат билан учира бошлайди)

Г у л н о з а. Тўхтанг, тўхтанг. Ўламан. Қорнимдаги қизчаям тушиб қолади ҳозир.

Д а р в е ш а л и. *(Арғамчини шартта тўхтатиб.)* Ростданми? Қизча борлиги ростми қорнингда? Ке, қорнингга кулоқ солиб кўрай. *(Тиз чўқади.)*

Г у л н о з а. *(Эркаланиб.)* Э, боринг-э. Уятсиз. *(Шу пайт кўча эшик тақиллаб, ҳовлига Дилора киради. Бошига рўмол ўраган, ўзиям аллақандай бўшашиган, журъатсиз).*

Д а р в е ш а л и. Сизга нима керак бу уйда?

Д и л о р а. Кечирасиз, Дарвешали ака. Мен... мен Гулнозахонга келдим. Гулнозахон, жон синглим, кечиринг мен бахтиқарони *(гандираклар бориб оёғига йиқилади)*. Мен Сизни беҳуда-бесабаб ҳақорат қилдим. Худо шоҳид: боя нималар деганимни ўзим ҳам билмайман.

Д а р в е ш а л и. Бу қанақа қилиқ? Туринг ўрнингиздан. Туринг. *(Дарвешали билан Гулноза Дилорани кўтариб тўқима креслога ўтказадилар. Гулноза сув тутади.)*

Г у л н о з а. Ичинг. Ўзингизни босинг.

Д и л о р а. Мен ақли-хушимдан айрилиб жинни бўп қолдим, сингилгинам. Эримга нималар деган бўлсам дегандирман. Бироқ сиз... сизни бесабаб таҳқирладим, кечиринг мен шўрпешонани. Кечиринг.

Д а р в е ш а л и. Эрингиз билан уришасизми, юмдалашасизми — билганингизни қилинг. Аммо бизни, менинг хотинимни тинч қўйинг.

Д и л о р а. *(Йиғламсираб.)* Дарвешали ака. Сиз бунақа дийдаси қаттиқ одам эмас эдингиз-ку. Сиз одамларга малҳам берадиган дўхтирсиз-ку ахир. Гулнозахон, Сиз нима индамайсиз? Хохласангиз... боя қилган маломатларим учун этагингизга тиз чўкиб оёқларингизни ўпаман. *(Яна тиз чўкмоқчи бўлади).*

Г у л н о з а. *(Уни тўхтатиб.)* Йўқ-йўқ, кечирдим, ҳаммасини кечирдим.

Д и л о р а. Сизлардан бошқа дардимни эшитадиган бир мусулмон йўқ бу дунёда. На иймон қолди, на инсоф қолди бу инсонларда. Уни одам қилган ким эди. Мен ёмон уни одам қаторига қўшган. Менинг дўконимга келгунча ким эди у. Тачка ҳайдаб юрган ялангоёқ бир гадо эди. Бор бисотим, дўконим, ёшлигим, хусни-жамолим — барини ҳада қилдим. Охири нима бўлди. *(Йиғлайди).*

Д а р в е ш а л и. Шундоқ экан, шуқр қилинг бунақа лўттивоздан қутулганингизга.

Д и л о р а. Шуқур қилинг? Айтиш осон буни. Севсам, яхши кўрсам уни... нима қилай.

Д а р в е ш а л и. Севсам. Тилингизга олманг бу муқаддас, покиза сўзни. Ҳаром қиласиз бу сўзни.

Г у л н о з а. *(Эрини четга тортиб.)* Қўйинг, кўриб турибсиз-ку шўрликнинг аҳволини.

Д и л о р а. Бошда бундай эмас эди у, Дарвешали ака. Инсофли эди, диёнатли эди. Пул йўлдан урди уни. Энди пул сочиб, фарзандларимдан жудо қилмоқчи мени.

Д а р в е ш а л и. *(Қутидан дори олиб.)* Ичинг буни. Ҳеч ким сиздан болаларингизни тортиб

ололмайдди. Қонун сиз томонда. Ўзингизни босинг.

Д и л о р а. Қонун дейсиз. Кимнинг чўнтаги қаппайиб турса ўша томонда қонун... Мен жинни бўп қолдим, ақлимдан озяпман...

Д а р в е ш а л и. Энди тушундингизми бу ҳақиқатни. Бошингиз деворга бориб текканда ақлингиз кирдими? Кеча қаерда эдингиз?..

Г у л н о з а. *(Эрини четга тортиб.)* Қўйинг. Ўлганнинг устига чиқиб тепмоқчимисиз? Ўтиринг, опагон *(тўқима креслога ўтқдзади)*. Ўзингизни босинг. Ҳамма нарса яхши бўп кетади. Ҳал бўлмайдиган нарса йўқ бу дунёда. Ўзингизни босинг. *(Кўча эшик тарақлаб очилиб, рўмоли бир томонга оғиб, сочлари тўзгиган Меҳринисо ая кўринади.)*

М е х р и а я. Болам, Дарвешали. Гулноза қизим. Болажоним йиқилиб қолди. Нафаси етмай юрагини чангаллаб ётипти.

Д а р в е ш а л и. *(Қовоғинни ўйиб.)* «Тез ёрдам»ни чақириш керак эди, холажон.

А я. Тез ёрдаминг бор бўлсин, ўғлим. Бомдодда чақирсангиз хуфтонда аранг келади, жон болам. Тезроқ бўлақолинг. Нафаси етмай бўғилиб ётипти, болажоним.

Г у л н о з а. Домлажон! *(Сал четга тортиб шивирлайди)*. Чикмасангиз бўлмайдди, домлажон. Ён қўшни — жон қўшнимиз. Маҳалла-кўй эшитса нима дейди?

Д а р в е ш а л и. Хўп. Чиқаман. Лекин намунча титрайсан? Тўлғанасан? Менинг юрагим тутиб қолгандаям мунчалик рангинг ўчмас эди-ку!

Г у л н о з а. Устоз...

Д а р в е ш а л и. Бўлди, кетдик. Жарроҳлик кутичамни ол!

Д и л о р а. Вой ўлмасам.

Д а р в е ш а л и. Хўп, юринг, ая.

Г у л н о з а. *(Ҳаяжонда.)* Дориларингизни оласизми?

Д а р в е ш а л и. Ол. Ҳар эҳтимолга қарши жарроҳлик нарсалар солинган чамадонимни ҳам ол. Ҳа, айтмоқчи, клиникага телефон қил. Бугунги операциямни эртага қолдиришсин. Ассистентларим билан ҳамширалар бу ёққа келишсин. Кетдик, холажон.

(Гулноза ичкарига отилади.)

(Меҳринисо ая, оғиб кетган оппоқ рўмолини тузата-тузата Дарвешалининг кетидан тилдирайди.)

А я. Барака топ, жон болам. Худо сенларни бизга қўшни қилганига минг қатла шукур, минг қатла шукур.

Д и л о р а. *(Бошини чангаллаб.)* Вой худойим. Мен нима қиламан энди. *(Ичкаридан оқ халат, оқ қалпоқ кийиб Гулноза чиқади. Қўлида чамадонча, кўча томон отилади. Дилора унинг орқасидан эргашади.)* Гулноза. Жон синглим.

Г у л н о з а. Йў-йўқ. Сиз чиқа кўрманг. Сизни кўриб юраги баттар бўлиши мумкин.

(Чиқади.)

Д и л о р а. Мен-чи. Мен бу ерда ундан бурун ўлиб қоламан-ку.

(Орқасидан чопади.)

П а р д а

УЧИНЧИ КЎРИНИШ

Таниш ҳовли, таниш кошона. Ҳовли, худди ўлик чикқандек, оғир сукутда. Бир-иккта оқ халат, оқ қалпоқ кийган аёл-эркак, бири кириб, бири чиқиб туради. Ҳовлида аллақандай таҳликали ҳолат ҳукмрон.

Кошона олдида, қўлида уяли телефон тутиб Бўрсик ўтирибди. Ўртадаги шийпонга ёзилган

кўрпачада кўш ёстикқа суяниб, Меҳринисо ая ўтирипти, унинг ёнидаги креслода боши эгик Дилора. Меҳринисо ая ўрнидан турмоқчи бўлиб, ёстикдан бошини кўтаради.

Д и л о р а. Қимирламанг, ойижон, қимирламанг. Дўхтир айтганлар, ўрнидан турмасин, деганлар. Нима керак? Сув берайми, ойижон?

А я (*шикаста товушда*). Сувинг ҳам бор бўлсин. Ичкаридан хабар йўқми?

Д и л о р а. Бўп қолар, ойижон. Худо хоҳласа яхши хабар бўп қолар. Сабр қилинг, ойижон.

А я. Ўзинг кечиргайсан, э парвардигор. Қандай сабр қилай? У ёқда болажонимнинг кўкрагини ёришаётган бўлса, бу ёқда. Ҳой, қизгинам-эй, қизгинам-ей. Нималар қилиб қўйдинг, қизгинам-эй. Еганинг олдингда, емаганинг орқангда эди. Эгнингда, амриқолик кийимлар, тагингда амриқолик машиналар. Тагин нима етмасди сенга, қизгинам?

Д и л о р а (*туйқисдан аввалги ҳолатига келиб*). Нега ёнган юрагимни баттар ёндирасиз, ойижон? Нега ҳамма айбни менга тўнкайсиз-у, ўғлингиз бошимга солган савдоларни кўрмайсиз? Мендан қутулиш мақсадида арзандангиз нималар қилмади? Маст-алас жўраларининг даврасига ташлаб, ўзи гумдон бўлди-ю, эртасига тухмат, барча маломатларни мен шўрликни бошига ёғдирди.

А я. Майли, болам, майли. Уёғига ўтмай кўя қол. Усиз ҳам не ҳолда ётибман... (*ёстикқа суянади*).

Д и л о р а. Кечиринг, ойижон. Аччиқ устида нима деганимни ҳам билмай қолдим. Ҳамма айб мен юзи қарода. Кечиринг, ношукур қизингизни...

А я. Мен кечирдим нима-ю, кечирмадим нима, яратган эгам кечиргай барчамизни.

Д и л о р а (*йиғламсираб*). Мен ҳам Оллоҳдан шуни тилайман. Илоё, ўғлингиз шифо топсин. Айтганингизни қиламан. Келин эмас, чўрингиз бўламан, ойижон.

А я. Сени чўри қилиб нима қилай, болам? Сен икковинг мурасага келиб, ярашиб кетсаларинг, мен ҳам қариганимда тинчгина ўлардим, қизгинам.

(*Дарвоза қўнғироғи жиринглайди. Ҳовлига қўлларидида қутича, икки одам киради. Соқчидан: Бемор қ/аёқда, деб сўрашади. Соқчи қўли билан кошонани кўрсатади. Бўрсиқ апил-тапил ўрнидан туради.*)

Б ў р с и қ. Бу ёққа, бу ёққа марҳамат қилсинлар. Қадамларига ҳасанот.

К е л г а н л а р д а н б и р и. Операция бошландими?

Б ў р с и қ. Бошланди, бошланди. Марҳамат, ўзим йўл кўрсатаман (*ичкарига кириб кетадилар*).

А я (*бесаранжом*). Тагин бирбўлар келишдими? Кимлар экан булар?

Д и л о р а. Ким бўларди. Дўхтирлар-да. Тошкентда қайсики катта дўхтир бўлса ҳаммаси шўтта. Ўликни тирилтирадиган профессорлар булар.

А я. Туфе де. Бандасининг жони Оллоҳнинг қўлида.

Д и л о р а (*беписанд*). Ўғлингиз ҳам осонликча жон таслим қиладиганлардан эмас. Йигитмисан йигит, ўғлингиз. Биз қандай топишганимизни билмайсиз, ойижон (*яшнаб, тобора яйраб*). Иккимиз ҳам ёш эдик. Мен ёш бўлсам ҳам олов эдим, шайтон эдим.

А я. Шайтон ҳалиям.

Д и л о р а (*кинояни сезмай крлади*). От бозорида дўконим бўларди. Ҳамма дўкондорлар ошику беқарор эдилар менга. Ўғлингиз бўлса қўлимда юк таширди. Кичкина тачкаси бўларди. Тачка ҳайдаса ҳам ўзи хўп келишган йигитча эди-ю... Лекин, мени кечирасиз, ойижон, оғзидаги ошини эплаб ичолмайдиган лапашанг эди (*кулади*). Бир кун, ёввошдан йўғон деганларидек, ландовур ўғлингиз денг... Николай пошшонинг битта олтин тангасини қўйнидан чиқариб кўрсатса бўладими! Қаёқдан олдинг, десам, дадам бердилар, бобом раҳматлик набирамга деб атаган эканлар, деди.

А я. Ҳа, дадаси раҳматлик, ўлим тўшагида ёстиғининг тагидан олиб берган эди. Бир танга эмас, ўн танга эди...

Д и л о р а. Рост, рост. Эртасига қолган тўққизтасиниям опкеп берди. Мен уларни айлангириб-айлангириб бир ой ичида бир чемодан пул қилдим.

А я. Ҳа, эсимда. Болажоним ўшанда бир ой йўқ бўп кетганди. Мен бўлсам эрим раҳматликка, ёш боланинг кўлига олтин тутқазиб, болажонимнинг бошига етдингиз деб, шўрликни адои тамом қилгандим.

Д и л о р а (*ширин эсдаликлардан энтикиб*). О, ойижон, ойижон. Сиз нимани ҳам биласиз... Қанақа тотли, қанақа гўзал бошланганди бизнинг турмушимиз. Энди эсласам... Бу дунёга келиб кўрган энг ширин, энг бахтиёр дамларим экан ўша дамлар. Ўғлингиз бамисоли гижинглаб, депсинган тойчоқ эди у маҳалда. Кечаси билан уйку бермасди. Дод, ўламан десам ҳам, қўйиб юбормасди кўйнидан (*завқланиб кулади*). Бирам ёмон эди, бирам ёмон эдики ўғлингиз.

А я (*ёлвориб*). Ҳой, сенга нима бўлди, келинпошша. Бировга тўй, бировга аза, деган экан бир нотавон. Болам шўрликнинг холи нима бўляпти, нима кўяяпти деб, аросатда қовурилиб ётибман-ку, сен бўлсанг...

Д и л о р а. Кечиринг, аяжон, яхши кунлар эсимга тушиб, хаёлим чалғиди. Нима бўлгандаям, ўшанда бировларнинг юкини ташиб, тачка судраб юрган болангизни одам қилган мана шу ёмон Дилора эди. Ўн тиллани бир чамадон пул қилиб, уни бой қилган ҳам, миллионер қилган ҳам мана шу ёмон келинингиз эди, ойижон.

А я (*тоқати тоқ*). Юрагимни тарс ёраман демасанг, кўй деяпман бу гапларингни. Оч қорним, тинч қулоғим. Бу бойлик, бу кошоналарингдан эрим раҳматликнинг ёмон чайласиям яхши эди бизга.

(*Ичкаридан Гулноза чиқади ва шоша-пиша дарвоза томон йўналди.*)

(*Талпиниб.*) Ҳой, Гулноза кизим. Қаёққа шошаяпсан? Нега индамайсан?

Г у л н о з а. Бир дори керак бўп қолди, шунга кетяпман. Ҳозир келаман, холажон, ҳозир.

А я. Қизгинам-ов. Мени ўлиб қолмасин десанг, бир нима деб кетсанг-чи, болам. Юрагим чидамайди-ку, юрагим...

Г у л н о з а. Ҳаммаси яхши бўлади, холажон, ҳаммаси...

(*Чопқиллаб чиқиб кетади.*)

А я (*орқасидан дуо қилади*). Илоё умринг узоқ бўлсин. Қўшганинг билан қўшақаригин. Бирам ширинсухан жувонки. Оғзидан бол томади. Ибрат олсанг бўларди ундан.

Д и л о р а (*гаши келиб*). Майли, ойижон, майли. Бировнинг номи ёмонга чиқса, ҳамиша ёмон бўларкан, бировнинг номи яхшига чиқса, ҳамиша яхши бўларкан. Шу ширинсухан тили билан барчангизни авраб олган бу қилтириқ нозанин.

А я. Билиб-билмай бировга тухмат қилма, гуноҳга ботасан, болам.

Д и л о р а. Сиз нимани биласиз, ойижон. Сиз баҳона дийдор ғанимат. Сизга укол баҳона, ҳар куни ўзи ўғлингизга укол қилдиртириб кетади, бу жонон.

А я. Ҳой, нималар деяпсан, келинпошша. Ўғлим дўхтирмидики укол қилса.

Д и л о р а. (*Аяни қучади.*) Бирам соддасиз, бирам содадсизки, ойижон, келинг, шу соддалигингиз учун бир ўпиб кўяй.

А я. Йў-йў-ў, розиман. Оғзингдан қўланса ҳид келяпти, нима бало, сахармардондан бир балони ичиб олганмисан?

Д и л о р а. Ичмай нима қилай? Неча кун бўлди, ўзимни кўярга жой тополмайман. Ёруғ дунё кўзимга тор бўлди, ойижон. Тор бўлди.

(*Кошонадан Бўрсиқ чиқади ва Дилорани имлаб чақиради.*)

Мен ҳозир, ойижон. Аҳ, Бўрсиқвой, нима гап? Тинчликми?

(*Бўрсиқ, Ая эшитмасин деган маънода бармоғини лабига босади.*)

Б ў р с и қ (*шивирлаб*). Бир процент.

Д и л о р а. Тушунмадим.

Б ў р с и қ. Нимасини тушунмайсиз? Операция қилаяпганлар айтишяпти, умид бир процент,

дейишяпти.

Д и л о р а. Э, худойим. Тагин не кулфатларни солмоқчисан бошимизга?

Б ў р с и қ. Сизга қилган шунча зуғумларидан кейин намунча изтироб чекаси? Кампирни даф қилинг. Уйига кириб ётсин. Сизга айтадиган муҳим гапим бор.

Д и л о р а. *(шивирлаб)*. Кампирнинг икки қулоғи ичкарида. Кирмайдилар уйларига.

Б ў р с и қ. Алдаб-сулдаб опкириб, ётқизинг. Дарвеш дўхтир айтди денг. Сизниям кўришар экан, укол қилишар экан, денг. *(Дилора жойига қайтади.)*

Д и л о р а. Ойижон. Ўрнингиздан туринг. Уйингизга кириб ётар экансиз.

А я. Фикри-зикрим боламда бўлса-ю, уйда пишириб қўйибдими менга. Шайтонга сабоқ берадиган анов туллак тагин нима балони топиб келди?

Д и л о р а. Йўқ-йўқ. Ёмон гапи йўқ унинг. Сиз яхши кўрадиган Дарвеш дўхтир айтибди: аяжонимни ҳам кўриб кўяман, уйларига кириб ётсинлар деяпти. Турақолинг, ойижон *(қўлтиқлаб ўрнидан турғизади)*. Юрақолинг.

А я. Мендан бир нимани яшираяпсанлар-ов. Э, худойим. Ўзинг нажот бер. Ёлғиз сендан кутаман мададни. Ёлғиз ўзингдан, яратган эгам!

(Ичкарига кириб кетадилар. Телефон жиринглайди.)

Б ў р с и қ. *(Ёнидан уяли телефонни олиб.)* Эшитаман. Ҳа, ҳа, мен ўзим. Э, э, э, парво қилманг. Ҳеч қанақа киноям бўлган эмас. Видео ҳам. Қўқонпўписа ҳаммаси. Аммо-лекин кўрқиб кетганга ўхшайсиз. Оғайнинг иштониға ҳалигидақа қип қўйди, деб мақтанди-ку бу ҳовлиқма. Лаббай? Дарров эшитибсиз-да. Нима бўларди — юраги дарз кетган. Умид юздан бир процент эмиш. Хориж? Э, хориж у ёқда турсин, ҳатто кўзғатиш ҳам хатарли деб, шўтнинг ўзида олишяпти дўхтирлар. Сабаб? Сабаби — асаб. Хотинини ҳайдаб юбориптики, ҳаловат йўқ уйида *(у ёқ-бу ёққа қараб қўяди)*.

Э, э, жон ака. Сиздай акажонимдан жонимни ҳам аямайман. Тил топишсак, ярим нархига ҳам бервора-ман айтган одамнингизга. Лаббай? Бўпти-бўпти. Сиздай акажоним таклиф қилади-ю, укангиз йўқ дермиди? Қаерда? Хитой ресторанида? Соат ўн иккида. Кечаси-я? Анов хипча бел китаянкалар елпиғичлари билан елпиб турадиларми? Э, зўрсиз, акажон, зўрсиз-да. Бўлди, акажон, бўлди. Мабода юролмай қолсам, эмаклаб бораман, акажон.

(Кулади. Телефонни ўчириб, қўлларини шиқалайди.)

Ҳа, худо бор бу дунёда! Мазах қилиб, устимдан кулгани-кулган эди. Ўз исмим туриб Бўрсик деб калака қиларди. Ҳали кўрамиз ким калака бўлади.

(Кўнғироқ чалиниб, Гулноза кириб келади.)

Э, э, Гулнозахон. Қидирган дорилари топилдими, акоси?

Г у л н о з а. Топилди, топилди.

Б ў р с и қ. Бир дақиқа, акоси. Операциядан кейин опкетасизларми Сарваржонни?

Г у л н о з а. Йўғ-э. Аввал ўзига келсин. Кейин маълум бўлади опкетамизми, йўқми. Э, холамлар қанилар?

Б ў р с и қ. Холангизниям аҳволи оғирлашди. Уйга опкириб кетишди.

Г у л н о з а. Ҳозир ўзим қарайман, ҳозир.

Кетади.

Б ў р с и қ. Э, бу нозанинлар, нозанинлар. Оғзидан бол томади-я, Сарвар акамлар деганда. Нимасига бунақа беш кетишади худо хусн бериб, ақл бермаган бу санамлар.

(Ичкаридан Дилора чиқади.)

Д и л о р а. Бояги шумхабарни қаёқдан топдинг? Умид бир процент деб ким айтди сенга?

Б ў р с и қ. Сиз хотинларга ҳеч тушуниб бўлмайди. Уч талоқ қилган одамга жонингиз ачияптими?

Д и л о р а. Нега жоним ачимас экан. Яхши бўлсин, ёмон бўлсин, кўз очиб кўрган жуфти ҳалолим. Икки фарзандимнинг отаси.

Б ў р с и қ. Кечирасиз. Бунақа бўлса тилим лол. Қайтиб олдим сўзимни.

Д и л о р а. Худосини айтган — бердисини ҳам айтади, шайтонни авраган туллак. Тилёғмалик қилавермай гапир гапирадиган гапинг бўлса.

Б ў р с и қ. Гапирсам... Судда ажримга кўнмай кўп яхши иш қилган экансиз...

Д и л о р а. Шунақами? Кеча эмасми мен шўрликни икки фарзандимдан жудо қиламан деб, хуржунингни долларга тўлдириб, анов муттаҳам юристга югуриб юрганинг?

Б ў р с и қ. Бир қошиқ конимдан кечгайсиз, Дилорахон. Ожиз банда — худо ожиз банда, деб бекор айтмаганлар бизларни.

Д и л о р а. Мақсадга ўт. Шумтака.

Б ў р с и қ. Мақсадга ўтсам... (*овозини пасайтириб*) башарти анов телба дўхтир хўжайиннинг жонини асраб қолса ҳам... бундан буён кўргани мана шу ҳовли, мингани коляска бўп қолади эрингизнинг (*у ёқ-бу ёққа қараб олади*), ҳокими мутлок ўзингиз бўласиз бу даргоҳда. Бу кошона ҳам, банклардаги счётлар ҳам, супермаркетлардаги моллар ҳамма-ҳаммаси сизники бўлади. Илгаригидек жиловни кўлга олинг, Дилорахон. Агар бирга бўлсак, ўйнатиб юборамиз бизнес деганни.

Д и л о р а. Шунақа денг: Ўйнатиб юборасиз де...

Б ў р с и қ. Ахир қанақа дўконтарингиз бор эди. Бутун шаҳар сизга келарди. Ҳусни жамолингизини тамоша қилгани келарди кўплар. Биз садоқати зоҳир қулингиз ҳам қараб тўймас эдик шаҳло кўзларингизга. Битта шу найнов гўрсўхтани деб ҳаммасидан воз кечдингиз.

Д и л о р а (*масхараомуз*). Шунақами ҳали. Бўрсиквой ҳам ошиқу беқарор бўлган эканларда опоқисига. Эримдан чиқиб сенга тегсаммикан, Бўрсикқинам. Кечалари қорнигинангни силаб, кал бошингни кўксимга босиб, пешонангдан ўпиб ётсаммикан, Бўрсикқон?

Б ў р с и қ (*бирдан портлаб*). Бўрсик эмас, менинг исмим! Сўйлок эрингиз ёпиштирган менга. Бўри, Бўривой менинг исмим.

Д и л о р а. Ҳой, овозингни ўчир. Деворнинг ҳам қулоғи бор.

Б ў р с и қ. Нега бўлмаса калака қиласиз мени. Худо мен шўрликни пакана қилиб яратган бўлса, гуноҳим нима, мен бечоранинг. Гап бўйда эмас-ку ахир. Худо бўй бериб, ақл бермаган бу дароздаги нарса менда ҳам бор. Уникидан кам эмас.

Д и л о р а. Нима деб валдираяпсан? Ундаги мол-дунё менда ҳам бор демокчимисан?

Б ў р с и қ. Мол-дунё эмиш. Бўйга қарамайди у сабил!

Д и л о р а. Нима деб валдираяпсан, сурбет? Индамасам, сабилингни кўрсатишдан ҳам тоймайсан, шекилли? Яхши кўрсанг пишириб е сабилингни. (*Ерда ётган чивикни олиб уради.*)

Б ў р с и қ. Уринг! Ураверинг! Сизнинг қўлингизда чивик ҳам ипакдай тегади-я! Майли, нима қиламан десангиз қилаверинг. Аммо бир нарсани билиб қўйинг. Мен сизни шундай, шундай севардимки, тўй қилган кечаларинг ҳовлидаги ёнғоққа ўзимни осиб қўйишимга сал қолган.

Д и л о р а (*юмшаб*). Тўйдан кейин ноғора чалмай ўл. Бунақа ошиқу беқарор экансан, ўша маҳал айтмайсанми бу дардингни. Ана ойижон кўринди. Арт бурнингни.

(*Ўз уйидан ая чиқади.*)

А я. Ҳой, ким бор ҳовлида? Э, худойим. Бир нарсани яширишяпти булар мендан. Ҳой, Дилора. Дарвозада нимани шивирлашиб турибсан анов шайтонни йўлдан урган туллак билан.

Д и л о р а (*аяга қараб талпинади*). Йў-йўқ, аяжон. Ҳеч бир ёмон гап йўқ. Келинг, жойингизга ётинг. Ҳозир Гулноз тушиб укол қилади сизга, ойижон. Келинг, ётинг. Юриш мумкин эмас сизга.

А я. Қўй-қўй. Балоям урмайди мени. Нафасим бўғилиб, юрагим сиқилиб кетди уйда.

(*Қасрдан кардиограмма ускуналарини кўтарган бир-икки врач ва ҳамширалар чиқишади ва дарвоза томон йўналишади.*)

А я. Ҳой, болаларим, қизларим. Болажоним нима бўлди? Нега оғизларингда талқон, мендан

қочяпсанлар?

Х а м ш и р а. Сизга ҳамма гапни бош жарроҳ айтадилар. Болажонингизи ахволини ундан сўрайсиз, холажон (*чиқадилар*).

А я. Ҳой, шумтака. Сен нега мум тишлаб турибсан? Э, худойим, нега булар мендан болажонимнинг холини сир тутишади?

(*Ўзини креслога ташлайди.*)

Д и л о р а. Ойижон. Сизга нима бўлди, аяжон? Ётинг, Дарҳол ётинг.

А я. Э, парвардигор, қариган чоғимда фарзанд доғини кўрсатмагайсан. Агар банданг керак бўлса мен қоқбошни ол. Етмиш йил умр кўриб, гуноҳларга ботган мен алвастини ол, эй яратган эгам (*ийглайди*). Ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган болажонимга тегмагил, мени ол, мен қоқбошни ол, эй парвардигори олам.

(*Қасрдан Дарвешали билан Гулноза чиқадилар.*)

Д и л о р а. Ана, Дарвешали акам чикдилар. Ўзлари айтадилар.

А я. Дарвешали, ўғилгинам. Бир нима де, мен шўрликка. Сени кутавериб, адойи-тамом бўлдим, болагинам.

(*Ая улар томон талпинади-ю, қоқилиб кетади. Дилора билан Гулноза аяни ушлаб қоладилар.*)

Г у л н о з а. Ётинг, холажон, ётинг.

А я. Мени кўявер, қизим. Мен қоқбош ўлмаيمان. Дарвешали, жон болам, сен нега индамайсан?

Д а р в е ш а л и. Ўғлингиздан ташвиш тортманг. Операциядан кейин керакли дори бериб ухлатиб кўйдик. Ҳаммаси яхши бўлади, холажон, ҳаммаси.

А я. Ростданми? Тилгинангга шакар. Ке, пешонангни бир ўпиб кўяй.

(*Талпиниб ўрнидан турди-ю, аста йиқила бошлайди. Дарвешали ушлаб қолиб, кўрпачага ётқизади.*)

Д и л о р а. Вой, ойижон. Сизга нима бўлди, ойижон?

Г у л н о з а. Укол қилайми, Дарвешали ака?

(*Дарвешали аянинг ёнига чўккалаб кўкрагига қулоқ солади, сўнг аста туриб, бошидан қалпоғини олади.*)

Д а р в е ш а л и. Юрак ғам-ҳасратдан дарз кетганини кўп кўрган эдим, қувончдан дарз кетганини биринчи кўришим. Бебаҳо аёл эди, худо раҳмат қилғай.

Д и л о р а (*фарёд чекиб*). Вой, ойижон. Мен бахтиқарони кимларга ташлаб кетдингиз?

Г у л н о з а. Холажон. Холажоним менинг.

Д а р в е ш а л и. Бас. Ўчиринглар овозларингни. Бўрсиқвой.

Б ў р с и қ. Лаббай, Дарвешали ака.

Д а р в е ш а л и. Бу уйда ҳеч қандай йиғи-сиғи бўлмасин. Агар фарёд беморнинг қулоғига чалинса эртага бу даргоҳдан бир эмас, икки тобут чиқади. Совуқхонангиз борми?

Б ў р с и қ. Бор, дўхтир ака.

Д а р в е ш а л и. Аяжонни ўша хонага кўйиб икки кун муз билан асрайсиз. Индин беморни клиникага олиб кетамиз. Кейин таъзия эълон қиласиз. Тушундингизми?

Б ў р с и қ. Тушундим. Ҳаммасига тушундим, Дарвешали ака.

Д а р в е ш а л и. (*бирдан кўнгли бўшаб*). Аяжон, ожизлик қилдим. Гуноҳқорман. Авф этинг мени. Ўғлингизни асраб қолдиму, сиздай аяжонимни асраб қололмадим, кечиринг мени, аяжон!

П а р д а

ТЎРТИНЧИ КЎРИНИШ

Таниш ҳовли. Ҳозиргина ҳовлида аянинг қирқи ўтган. Одамлар деярли тарқаб бўлишган. Хизматкорлар ва соқчилар столлардаги лаган-товокларни йиғиштириб юришибди. Шийпонда домла-имом. Дарвешали ва яна бир-икки мўйсафид, четроқда эса Дилора билан Гулноза ўтиришипти. Кошонадан Бўрсик чиқади ва шийпонга келиб тавозе билан салом бериб ўтиради.

И м о м. Мана диёнатли покиза инсон аямизнинг қирқи ҳам ўтди. Яратган эгам бугун аямизга атаб ўтказилган маросимларингизни, жамоага берган хайри-эҳсонларингизни ўз даргоҳида қабул қилгай. Марҳума кўп яхши аёл эдилар. Илоё, Оллои Таоло у кишига ўз жаннатидан жой ато қилгай. *(Ҳамма фотиҳага қўл очадилар.)* Илоҳи омин.

Д а р в е ш а л и. Тўғри айтдингиз, тақсир. Фаришта аёл эдилар. Неча марта ўз кўзим билан кўрганман, соқчилар садақа тилаб келган етим-есирларни уриб-тепиб ҳайдаганларида уларни уришиб-сўкиб, катта-катта хайри-эҳсон қилардилар. Ҳақиқатан жаннати аёл эдилар.

Б ў р с и қ. Илоё омин.

Д и л о р а. Ойижоним. Ойижонгинам. Кимларга ташлаб кетдингиз бизни.

Г у л н о з а *(уни кучиб)*. Қўйинг, ўзингизни босинг, опагон...

И м о м. Сабр қилинг, қизим. Иншооло Массобирин инчунин: Олло сабр қилгувчилар билан биргадир деганлар. Сабр қилинг, болам. Энди бизга рухсат берсалар...

Б ў р с и қ. Ҳозир, тақсир, ҳозир. Хўжайин сизга ўз иззати-икромларини шахсан изҳор қилмоқчилар... Мана, ўзлариям...

Кошона зинасида эғнида беқасам тўн, белида белбоғ, бошида дўппи, Сарвар чиқади. Жуда озган, юзлари сўлиққан. У шийпонга келиб ўтиради.

С а р в а р. Сизга катта раҳмат, тақсир.

И м о м. Сизга ҳам раҳмат, ука. Онаизорининг руҳини шод этган фарзанд, у дунё-бу дунё Оллоҳнинг иноятига сазовор бўлгусидир. Энди бизга рухсат, укажон.

С а р в а р. Бир дақиқа сабр қилгайсиз, ҳазратим. Гуноҳкор банда, ўлим тўшагида ётганимда бир ният қилган эдим. Шу ниятимга оқ фотиҳа берсангиз...

И м о м. Жоним билан, иним.

Д а р в е ш а л и. Бўлмаса бизга рухсат, Сарварбек.

С а р в а р. Йўқ, сизга ҳам рухсат йўқ, дўхтир. Қилган ниятимнинг сизга ҳам дахли бор... Гап шундаки, азази тақсир, Онаизорим, волидаи меҳрибоним мен сабаб оламдан ўтдилар, мен, такаббур банда эсам тирик қолдим.

И м о м. Бундай деманг, иним. Бу бебақо дунёда неки иш содир бўлса, бари Оллоҳнинг иродасидандир, ука.

С а р в а р. Хуллас калом, бу кўргуликлардан кейин камина бу ўткинчи дунёнинг барча лаззатларидан воз кечиб, Ҳажга кетишни ният қилдим.

И м о м. Баракалло, ука, баракалло. Кўп яхши ишга бел боғлабсиз. Ҳаж — мусулмончиликнинг бешта фарзидан биридир. Алҳамдилулло. Сиз ҳам мусулмонсиз. Ниятингизга етинг.

С а р в а р. Ташаккур, ҳазратим. Токи, муқаддас маконларимиз Маккаи Мукаррама ва Мадинаи Мунавварани зиёрат этсам, даргоҳи илоҳий ва жаноб пайғамбаримиз қабрини зиёрат қилсам... барча гуноҳларимни ёдимга олиб, тавба-тазарру этсам, дейман, тақсир...

И м о м. Илоҳи овмин.

С а р в а р. Сиз ҳазратимдан илтимос: бандаи ожизнинг бул ниятини маҳалла аҳли ва масчитимиз қавмига еткурсангиз...

И м о м. Бажонудил, бажонудил...

С а р в а р. Яна маҳалла аҳлига етказсангизки осий банда шу маҳаллада истикомат қилиб, кимларгаки озор берган бўлсам, уларнинг ҳар биридан кечирим сўрайман. Мабодо, ҳажда бирор қору ҳол юз бериб, қайта кўришмоқ насиб этмаса...

Д и л о р а . Қўйинг бунақа гапларингизни (*йиғлаб*). Яхши ният қилинг ундан кўра, яхши ният қилинг.

С а р в а р . Яна бир ниятим — Ҳаж сафарига отланишдан аввал маҳалла масчитига бир миллион сўм хайри эҳсон қилдим...

И м о м . Оллои Таоло ўз даргоҳида қабул қилгай бу эҳсонингизни...

С а р в а р . Маҳалла кам-кўстлари ва етим-есирлари учун ўн миллион сўм қолдирдим...

Д и л о р а . (*секин*). Мунча кўп. Беш миллион ҳам етар эди.

С а р в а р . (*унга кулоқ солмай*). Бу пулларнинг ҳаммасини шу бугун, кечи билан эртага манов Бўрсиквой... менинг ёрдамчим етказиб беради сизларга.

И м о м ё н и д а г и м ў й с а ф и д . Биз ҳам шу бугун бу иноятингизни маҳалла аҳлига етказамиз, ука.

С а р в а р . Жуда чиройли тиловат қилар экансиз, тақсир. Яна бир тиловат қилиб, бизга оқ йўл тиласангиз.

И м о м . (*Тиловат қилади.*) Алҳамдулиллоҳи Робби аъламин, Раҳмони Раҳим (*пичирлаб дуо қилади*). Яратган эгам сиз бандаи ожиз зикр қилган изҳори ихлосингизни ўз даргоҳида қабул айлаб покиза ниятларингизга етказгай. Илоҳи омин (*юзига фотиҳа тортади*).

С а р в а р . Бўрсиквой. Бу кишиларга аталган инъомларни топшириб, машиналарда ўз уйларига элтиб қўйинглар...

(*Имом ва унинг шериклари тавозе билан хайр-маъзур қилишиб кетадилар.*)

Қани, ким бор? Чой-пой келтиринглар. Дарвеш али. Чой ичдик, раҳмат. Энди бизга рухсат, ука.

(*Бўрсик қайтиб киради. У нимадандир бесаранжом.*)

С а р в а р . Яна бир дақиқа сабр қилинг. Илтимос. Дарвешали акамлар билан Гулнозахон, бошқалар, бар-чага рухсат.

Д и л о р а . Нега мени қувлайсиз? Нега ҳайдайсиз? Қайси гуноҳларим учун?

С а р в а р . (*юмшоқ*). Сенинг ҳеч бир гуноҳинг йўқ. Гуноҳинг бўлса ҳам кечирдим, розиман сендан. Мана бу кошона, йиққан бойликларимизнинг ярмидан кўпи сенга ва фарзандларимга қолади.

Д и л о р а . Керак эмас молу-дунёнгиз. Қорнимга эмас, қадримга йиғлайман. Сиз ўлим тўшагида ётганингизда онаизорингизнинг ҳамма маросимларини ўтказган, сизнинг бўсағангизда ётиб чумчукдай чирқиллаб Оллоҳдан жонингизни тилаб олган ким? Мана шу ёмон Дилорангиз эмасми?

С а р в а р . Сен, азизим, сен. Ҳаж сафари олдидан айтаман: мен сендан розиман, сен ҳам рози бўл. Гуноҳкор банда, бекор ранжитдим сени.

Д и л о р а . Шу гапларингиз рост бўлса мен бахтиқарони ҳам ўзингиз билан Ҳажга опкетинг. Бирор кориҳол бўлса ёнингизда бўлай...

С а р в а р . Йў-йўқ. Сен фарзандларим билан бўл. Эрталаб уларни олиб кел. Ҳаж сафаримдан аввал уларни бир кўрай. Дийдорларига тўйиб, видолашиб қолай...

Д а р в е ш а л и . Хўп, етар. Бу спектаклларни кўп кўрганмиз. Оилавий жанжалларга тоқатим йўқ менинг. Юр, Гулноза.

С а р в а р . Йў-йўқ, жуда муҳим бир гап бор сизларга. Менинг тақдирим сизнинг жавобингизга боғлиқ. Бўрсиквой, кеннойингнинг хурматини бажо келтириб, машинага ўтказиб юбор, оғайни...

Б ў р с и қ . (*журъатсизгина*). Юринг, киннойижон. Ўзингиз эшитдингиз-ку, эндиликда сиз раҳнамосиз, ҳамма нарса Сизга қолади-ку, бу даргоҳда.

Д и л о р а . Йўқол кўзимдан, ҳезалак. Сен эмасми, куни кеча хўжайинингни ўлдига чиқариб, менга изҳори ихлос қилган.

Б ў р с и қ . Ие, ие. Нима бўлди сизга, опажон.

Д и л о р а. Нима бўлди эмиш. Юзингда кўзинг борми деб, муҳаббат изҳор қилганинг ёлғонми?

Б ў р с и қ. Рост. Ҳаммаси рост. Аммо бу гапларни мен сизни синамоқ учун айтгандим. Сизни нима деркин, деб айтгандим бу гапларни. Энди билдимки, Сарвар акамларга сиздай вафодор ёр, сиздай садоқатли дўст йўқ экан.

Д и л о р а. Йўқол. Мен сени Яго деб ўйлар эдим. Сен мингта Яғони дарёга обориб, сув ичирмай опкеладиган иблис экансан. Иблис!

Д а р в е ш а л и. Бас. Кекирдагимга келди бу ипириски гаплар, бу тубан ўйинлар. Кетдик, Гулноза.

С а р в а р. Йў-йўк. Бир дақиқа сабр қиласиз, Дарвешали ака. Бўрсикжон, нима дедим сенга? Кеннойингнинг ҳурмати бажо қилиб, кузатиб қўй. Ёдингда бўлсин: эрта-бурускин, у бу даргоҳни эгаллаб, ҳокими мутлоқ бўлади сенга.

Б ў р с и қ. Юринг, кеннойи. Ҳажда нима бор сизга! Ахир бу кошона, бу қаср, бу беҳисоб давлат — ҳаммаси сизга қолади-ку, кеннойи. Кимдир қараши керак-ку буларга. Юринг.

(Дилорани елкасидан кучиб дарвоза томон бошлайди.)

(Дарвоза олдиди.) Ҳажда нима қиласиз? Кетса кетавермайдими? Айшингизни сурсангиз-чи бўтта. Арабистон — сахройи кабир-ку. Туядан бошқа бирор жонзот туролмайдиган жазирама чўл-ку.

Д и л о р а. Ҳой, Сарвар, нима деб валдираяпти бу туллак бўрсинг?

Б ў р с и қ *(баланд овозда)*. Юр, деяпман, беҳаё шаллақи! Нима қиласан Сарвар акамлардай покиза, авлиё одамни ранжитиб? *(Елкасидан итариб олиб чиқиб кетади.)*

Д а р в е ш а л и. Менга қаранг, оғайни. Бу ўйин, бу томоша тугайдими, йўқми? *(Гулнозага.)* Сен қолсанг-қолавер, мен кетдим.

С а р в а р. Дарвешали ака. Жиллақурса ўз миннатдорчилигимни изҳор этишга ижозат беринг. Мен шахсан сизга бир миллион, клиникангизга беш миллион сўм ҳадя қилдим.

Д а р в е ш а л и. Раҳмат, мен ҳеч қанақа садақага муҳтож эмасман. Сизга эса жарроҳ сифатида битта маслаҳатим бор: Сиз ҳажга боришдан аввал иложи бўлса Швейцария, бўлмаса Кавказ курортларидан бирига бориб бир-икки ой дам олинг. Агар айғир бўп кетсангиз ҳам хотин зоти йўқ жойларда ором олинг.

С а р в а р. Маслаҳатингиз учун раҳмат. Аммо ўлим билан олишиб ётган онларимда Оллоҳ ўзи кўнглимга солди бу ниятни. Энди ундан қайтолмайман. Лекин сизга боғлиқ бир истагим бор.

Д а р в е ш а л и. Ажаб гап. Бутун шаҳарни титратиб турган миллиардер одамнинг каминадай фақиру ҳақирга қанақа истаги бўлиши мумкин?

С а р в а р. Ҳозир, бир дақиқа, нафасимни ростлаб олай, Дарвешали ака. Мен сиздан тоабат миннатдорман. Агар сиз бўлмаганингизда...

Д а р в е ш а л и. Бу гапни бир марта айтдингиз — етади. Негадир чайналяпсиз? Дилингизда нима бор — чайналмай чиқараверинг тилингизга.

С а р в а р. Масала шундаки, мен сизни хафа қилишдан кўрқаяпман...

Д а р в е ш а л и. Йигитмисиз ўзи ё?.. Кетдик, Гулноз.

С а р в а р. Йўқ, ҳозир айтаман, ҳозир. Илтижом шуки, агар сиз рухсат берсангиз... Гулнозахон мен билан Ҳажга бориб келса.

Д а р в е ш а л и. *(ҳайратда)*. Нима, нима? Гулнозахон сиз билан Ҳажга бориб келса? Кимдан чиқди бу ғоя? Сизданми, жаноб Сарварбек, ё сизданми, хоним?

Г у л н о з а. Дарвешали ака. Илтимос...

Д а р в е ш а л и. *(Даргазаб.)* Қанақа илтимос?

Г у л н о з а. Дарвешали ака... Устоз.

Д а р в е ш а л и. Устоз дема мени. Қачон, қаерда тил топишдиларинг?

С а р в а р. Дохтирлар маслаҳат беришди. Ҳаж сафарида ёнингизда Гулнозахонга ўхшаган бирорта яхши врач бўлса дейишди...

Д а р в е ш а л и. Операцияни мен қилай, масла-ҳатни бошқалардан олинг! Мендан берухсат. Пинҳона маслаҳатлар!..

С а р в а р. Йўқ-йўқ, Сизнинг рухсатингиз билан. Фақат сизнинг рухсатингиз билан! Агар истасангиз бирга борайлик Ҳажга. Ҳамма харажатлари мендан...

Д а р в е ш а л и. *(Масхаромуз.)* Ташаккур. Энди бир қолгани ошиғу маъшукларга ҳаммоллик қилиш қолувди менга! Сочига қиров кўнганда, нор туяга юк бўладиган чарм чамадонларингни кўтариб сенларга эшшак бўлиб, хизмат қилиш қолувди менга.

Г у л н о з а. Жон Дарвешали ака! Домлажон! Тирноққа зормиз-ку ахир?! Ахир эшитинг...

С а р в а р. Шошманг, Гулнозахон. Ўзим тушунтирай. Гулнозахон эмас, мендан чиққан фикр бу, Дарвешали ака. Ахир ўз рухсатингиз билан Гулнозахон сал кам бир ой тепамда оғзимга сув томизиб ўтирди-ку.

(Дарвешали телбаларча хахолаб кулади. У ёқдан-бу ёққа юриб, кўзлари ёниб гапиради.)

Д а р в е ш а л и. Ха-ха-ха. Мен гўл бўлмасам, гумроҳ ва нодон бўлмасам икковинг кўз уриштириб юришларингни билатуриб, бир ой бир хонага қамаб кўярмидим сенларни. Қамаб кўйиб, ўзим кечалари шаҳар кўчаларида, рашк ўтида қовурилиб тентираб юрармидим гумроҳ бўлмасам? Мен сен аблахнинг жонини асраб қоламан, деб ўз шаръий хотинимни бошингга ўтказиб кўйиб, ўзим 40 кечаю-кундуз ухламадим. Сенлар эса тўхтаган юрагинг қайта тепа бошлабди ҳамки, мадорсиз вужудингга қон югура бошлапти ҳамки, менга хиёнат қилиш йўллари ахтара бошлагансанлар. Ўйлашиб-ўйлашиб ахийри Ҳаж баҳонасини топгансанлар. Сен муттаҳам менинг бу операциям ҳақида жаҳон матбуоти ёзганидан хабаринг борми? Инсоф, адолат, имону диёнат борми ўзи сенда?

Г у л н о з а. Дарвешали ака *(турган жойида тиз чўкиб)*. Жон устоз. Яратган эгам шохид: Ахир мен Ҳажга боришни куни кеча эмас, неча йиллардан бери орзу қилиб юрардим-ку? Муқаддас Каъбамиз пойига тиз чўкиб, Оллои таолодан фарзанд тиламоқ орзусида эдим-ку, устоз? Буни сизга билдирмай кечалари йиғлаб чиқардим-ку? Юрагимдан беҳабарсиз-ку, ётган жойимда тўлғаниб тонг оттирардим. Ахир, мана, ўн йил бўляпти, тирноққа зормиз-ку, устоз. Ахир сиз ҳам фарзанд орзуси билан яшайсиз-ку.

Д а р в е ш а л и. Фарзандни кимдан кўрмоқчисан? Менданми ё бу... бу ноинсофданми?

С а р в а р *(секин, аммо шаҳд билан)*. Ҳаддингиздан ошяпсиз, ака.

Г у л н о з а *(ийги аралаш)*. Сизга нима бўлди. Дарвешали ака? Нима бўлди?

Д а р в е ш а л и. Кўриб турибсан-ку нима бўлганини? Жинни бўлдим. Жинни. Жинни бўлмасам сенларни қирқ кечаю-кундуз кўшиб кўйиб, ўзим шаҳар кўчаларида дарбадар юрармидим? Сен икковинг эса... Мен рашк оташида қовурилиб тентираб юрганымда... сенлар бир-бирларингга муҳаббат изҳор этиб, мен лапашанг дарвешнинг устидан кулиб ўтиргансанлар..

С а р в а р *(ёқасини ушлаб)*. Ё тавба. Чиндан ҳам ақлидан озганга ўхшайди бу одам!

Д а р в е ш а л и. Ҳа, ҳали айтдим-ку, ақдимдан озганман деб, жинниман деб.

Г у л н о з а. Дарвешали ака. Қанақа муҳаббат, нима деяпсиз ўзи? Ахир Сарвар акамлар ўлим тўшагида ётган эдилар-ку?

Д а р в е ш а л и. Даф бўл. Яқинлашма менга. Кеча бошланган эмас икковингнинг бу ўйинларинг. Раҳматлик аяжоним баҳона, ҳар тонг бу даргоҳга йўрғалаб юрганингда бошланган бу машмаша. Ҳаммасини кўриб юрганман. Сарвар ака, деганингда оғзингдан бол томишиданоқ билардим буни.

Г у л н о з а. Дарвешали ака. Қулоқ солинг менгайм.

Д а р в е ш а л и. Илоҳий маконларимизни зиёрат қилмоқни ният қилган экансан, муқаддас Каъба олдида тиз чўкиб, яратган эгамдан фарзанд тиламоқни орзу қилган экансан... сабаб, мен

туриб, оллоҳ қовуштирган жуфтҳалолинг туриб, пул қутуртирган бу ноинсоф билан нега Ҳажга отланасан? Ё мен сени Ҳажга олиб боришга қурбим етмасмиди?

С а р в а р. Э, Дарвешали ака, Дарвешали ака. Дилингизда бундай шубҳа, хаёлингизда бундай аламли ўйларингиз бор экан, нима қилардингиз мени ўлимдан асраб қолиб? *(Қалқиб кетиб, устунни кучоклаб қрлади).*

Д а р в е ш а л и. Бас, бўлди. Икковингга ҳам рухсат. Ҳажга борасанларми, ё анов... фоҳишабозлар макони бўлмиш Канар оролларига бориб, айши-ишрат қаърига ғарқ бўласанларми, ёки қора танли занжиллар билан қилпиллашиб *(масхараомуз ҳаракатлар билан ўйнаб кўрсатади)* буги-бугига тушиб, ҳаром-хариш нағмалар қиласанларми, ихтиёр ўзларингда.

Г у л н о з а. Э, яратган эгам: нима бўлди бу одамга?

Д а р в е ш а л и. Мен эсам... Лайлисидан айрилган Мажнун каби саҳролар ва тоғларда макон кураман, қолган умрим шақоллар ва қоплонлар билан ошнолик қиламан *(яна масхараомуз қўл силтаб)*. Привет севишганларга.

Г у л н о з а *(орқасидан талпиниб)*. Дарвешали ака. Тўхтанг, Дарвешали ака.

С а р в а р. Гулноза, менга қаранг, Гулноза. *(Гулноз тўхтайдди. Тили гўлдираб)*. Нима қилмоқчисиз? Кўриб турибсиз-ку, соғ эмас, бу одам.

Г у л н о з а. Мени кечирасиз, Сарвар ака. Нима бўлганда ҳам, мен бу кишининг хасмиман, уни ташлаб, сиз билан кетолмайман.

С а р в а р. Гулноз. Тўхтанг, Гулноз.

(Ташиқаридан Бўрсиқ киради.)

Б ў р с и қ. Нима гап? Нима бўляпти?

Г у л н о з а. Қўйинг. Сарвар ака, Қийнаманг мени.

(Чопиб чиқиб кетади.)

С а р в а р. О, Гулноза, Гулноза *(юрагини чангаллаб секин инграйдди, шийпондаги сўрига ёнбошлайдди. Бўрсиқ югуриб келади)*.

Б ў р с и қ. Нима бўлди? Тагин юракми? Йигитлар! Дўхтирга чопинглар, дўхтирга.

С а р в а р. Йўқ, керак эмас, ҳеч ким, ҳеч нарса керак эмас. Бу сафар... тамом, вассалом. Сени кўп қийнаганман, дашном берганман. Рози бўл, рози бўлинглар...

Б ў р с и қ. Нима деяпсиз, хўжайин? Ҳали юз йил яшайсиз...

С а р в а р. Йўқ, яшаб бўлдим.

Б ў р с и қ. Ахир бу кошона, бу моли-дунё, пешона терингиз билан йиққан бу бойлик кимга қолади? Ворис ким бўлади, ким?

С а р в а р. Ворис? Қанақа ворис? *(Оғир ҳансираб.)* Билмадим, билишниям хоҳдамайман. Битта-ю битта тилагим, ёлғиз васиятим — мени онажонимнинг ёнига қўйинглар. Бу дунёга келиб, бир он ором олмадим. Болалик чоғларимдагидек... онаизоримнинг бағрига кириб ором олай, ором...

(Чироқ ўчади. Қоронғида олисдан «Чўли ироқ» куйи аста янграб, авжига чиқади.)

П а р д а

ХОТИМА

Дарвешалининг таниш ҳовлиси. Гира-шира қоронғуликда Дарвешали ҳовлини хаёлчан айланиб юрибди, ичкаридан, қўлида чемодан, Гулноза чиқади. Саҳна ёришмайди. Прожектор қим гапирса шуни — бирда Дарвешалини, бирда Гулнозани ёритади.

Г у л н о з а. Йўлга чиқишдан аввал бир дақиқа ўтирмақ керак, дейишади. Мен ҳам бир дақиқа ўтирай *(чемоданини қўйиб, тўқима креслога ўтиради)*.

Д а р в е ш а л и. Кошкйди бир дақиқа эмас, бир умр ўтирсанг шу креслода.

Г у л н о з а. Не чора? Энди бунинг иложи йўк. Сира иложи йўк,. Дарвешали ака. Сиз бир шўрликнинг юрагига малҳам бериб, жонини асраб қолдингиз, асраб қолдингиз-да, ўзингиз тиккан ипларингизни ўз қўлларингиз билан чок-чокидан узиб ташладингиз...

Д а р в е ш а л и. Ўн йиллик ҳаётимиз ҳурмати, виро онларида юрагимни тимдалама, Гулноз.

Г у л н о з а. Барчамиз ҳам гуноҳкор бандамиз, дилингизга озор берган бўлсам, кечиринг, устоз.

Д а р в е ш а л и (*мийитда кулиб*). Кечагина Дарвешали ака дердинг, энди устоз бўлдим. Инсон ҳаётининг тагига етиб бўлмас экан. Тушимда Ҳажга борибман. Ҳаж бахтига муяссар бўлганлар, Каъба зиёратидан кейин Сафо тоғи билан Марв тоғи орасида етти маротаба югуришиб, Олло Таолодан гуноҳларини кечиришни илтижо қилар эканлар. Мен эсам, бу муқаддас тоғлар орасида ҳаллослаб юриб, сени йўқлар эмишман, сени сўроқлар эмишман.

Г у л н о з а. Қўйинг, ҳозир хўнграб юбораман...

Д а р в е ш а л и. Майли. Бундан кейин бошимга не кўргиликлар тушсин, ҳаммасини кўрай, фақат сенинг кўз ёшларингни кўрмай. Бундан кейин фақир ҳақир сенинг хотиранг билан, сен инъом этган бахтли кунлар эсдалиги билан яшайман.

Г у л н о з а. Мен ҳам...

Д а р в е ш а л и. Сен ҳали бахтли бўласан.

Г у л н о з а. Сиз ҳам...

Д а р в е ш а л и. Йўк, сенсиз бахт керак эмас менга.

Г у л н о з а. Яна бироғиз гапирсангиз... фарёд чекиб оёғингизга йиқиламан.

Д а р в е ш а л и. Йў-йўк. Сен бахтингни топмоғинг даркор. Мен эсам... қолган умрим сенинг хаёлинг билан яшайман. Ке, менга бахшида этган энг саодатли кунларинг учун азиз пешонангдан бир ўпай...

Г у л н о з а (*кўз ёшларидан бўғилиб*). Агар мабодо ўша саодатли кунлар эсимга тушиб, йўқлаб келсам... қаердан топаман сизни?

Д а р в е ш а л и. Бу шаҳар, бу даргоҳ менга ёт эндиликда. Қидиргудек бўлсанг, мен девонани тоғлардан топасан, ғорлардан топасан... Алвидо, кўз очиб кўрган юлдузим, ёлғизим, Оллои таоло инъом этган фариштам!

(*Пешонасидан ўпади.*)

П а р д а

(*Биринчи бор саҳналаштириши ҳуқуқи Ҳамза номидаги Ўзбек Давлат Академик драма театрига берилган.*)

«Қайдасан, Морико» китобидан олинди («Шарк», Тошкент – 2002).